

En övergång från FM till DAB+ kan komma att kosta samhället 10-15 miljarder kr

Digitalradiosamordnaren Nina Wormbs har i sitt i november 2014 framlagda betänkande föreslagit att nuvarande FM-nät avvecklas 2022 och ersätts av ett DAB+ sändarnät. Betänkandet saknar dock en fullständig konsekvens- och kostnadsanalys.

En övergång till DAB+ kommer att medföra stora samhällsekonomiska kostnader; för distribution, för utökad programverksamhet hos SR och för konsumenterna (=radiolyssnarna).

Den totala nettokostnaden för samhället kan beräknas ligga på nivån 10-15 miljarder kronor. Det finns en risk att den blir ännu högre.

Kostnaden för perioden 2016-2022 kan beräknas på följande sätt:

-	Distribution	625 Mkr
-	Programverksamhet SR	800 Mkr
-	Uteblivna koncessionsavgifter från kommersiell radio	800 Mkr
-	Konsumenter (=radiolyssnare)	5,000 Mkr
-	Konsumenter (bilradio)	3,500 Mkr
	Totalt	> 10,000 Mkr

Distribution

Med en avveckling av FM-nätet 2022 kommer Sveriges Radio under perioden 2016-2023 att få dubbla distributionskostnader för att sända både på FM och DAB+.

Enligt de beräkningar som presenterats i digitalradiosamordnarens betänkande kommer de ökade kostnaderna för DAB+ för SR att bli 625 Mkr.

Teracom vill inte uppge investerings- och driftskostnader för ett helt nytt sändarnät med DAB+ teknik, men fristående experter bedömer att detta kostar 2 miljarder kronor.

Teracom kalkylerar naturligtvis med att detta helt ska finansieras genom uthyrning till SR och de två kommersiella bolagen.

Distributionskostnaderna vill SR finansiera genom lån på 720 Mkr i Riksgälden med återbetalningstid fram till 2030. Det framgår inte hur lånet ska återbetalas om konsumenterna inte anammar DAB+ utan föredrar att ersätta FM-lyssningen med ökad online lyssning.

Programverksamhet

SR har uppskattat den årliga kostnaden för ett utökat programutbud och teknisk omställning för ett digitaliserat marknät till 100 Mkr. SR gör bedömningen att 50 Mkr per år "kan prioriteras fram internt" för att hantera de ökade utvecklings- och utbudskostnaderna, d.v.s. nya kanaler. Vidare krävs det enligt företaget en ökning av tilldelningen från rundradiokontot med samma summa, d.v.s. 50 Mkr årligen, för att komma upp i den nivå på 100 Mkr som man anser vara nödvändig för att ge det mervärde som är krävs för en lyckad digitalisering. Det handlar här under perioden 2016-2023 om 800 Mkr extra för SR.

Uteblivna koncessionsavgifter från kommersiell radio

Utredningen föreslår att kommersiell radio som sänder DAB+ ska befrias från koncessionsavgifter för FM-sändningar. Det betyder att den årliga intäkten för staten under perioden om ca 130 Mkr/år kommer att minska och enligt planerna upphöra då FM-sändningarna upphör 2022. Denna förlust för staten kan uppskattas till totalt 800 Mkr.

De borttagna koncessionsavgifterna är naturligtvis den viktigaste anledningen till att de kommersiella radioföretagen tar ställning för DAB+. Att DAB+ ger möjlighet att nå rikstäckning är i verkligheten mindre intressant, eftersom kommersiell radio redan i dag når de mest intressanta annonsmarknaderna.

Konsumenter (= radiolyssnare)

De stora kostnaderna för skiftet till DAB+ får konsumenterna. Det finns 20-25 miljoner FM-mottagare (inklusive bilradio) i Sverige, som alla måste ersättas eftersom nuvarande analoga FM-mottagare inte kan användas för DAB-mottagning.

Utredningen räknar dock med att endast 10 miljoner FM-mottagare kommer att ersättas av mottagare utrustade för DAB+ mottagning. Med ett uppskattat snittpris på 500 kr per mottagare blir detta en kostnad på *5 miljarder kronor* under övergångsperioden. Med tanke på att det i de flesta hushåll finns mer än en FM-mottagare kan den totala kostnaden för hushållen bli dubbelt så hög.

Genomsnittskostnaden för en DAB-adapter för bilradio bedöms vara 2,000 kr. Det handlar här inte enbart om privata bilinnehav utan också fordon i yrkesmässig trafik.

Vad händer om många hushåll inte bryr sig om att skaffa DAB-mottagare?

När DAB-systemet utvecklades på 1980-talet kunde man med fog hävda att det erbjöd möjliga mervärden för radiolyssnarna jämfört med det utbud som då fanns hos FM-sändningarna.

Men både teknik och lyssnarbeteende har förändrats *dramatiskt* sedan dess. Det var nog mycket få, om ens någon, som 1995 då DAB introducerades i Sverige, kunde förutsäga den snabba utvecklingen av internet, optiska fibernät och smartphones. Dessa har oerhört snabbt blivit viktiga digitala plattformar för radiolyssnare; smartphones kommer med stor sannolikhet att bli ännu mer centrala då 5G och 6G etableras.

De svenska hemmen får också i snabb takt tillgång till snabbt bredband via optisk fiber och enkel möjlighet att via Wi-Fi strömma digital internet-radio i hemmen. År 2020 ska 95 % av de svenska hushållen vara uppkopplade till optiska fibernät.

SR har legat långt framme i den digitala utvecklingen, inte minst med den uppskattade tjänsten SR Play. Det är lite egenartat att man på SR inte tycks betrakta detta som "digitalradio".

Lyssnarbeteendet är också i snabb förändring. Det är färre som lyssnar på "linjär radio" medan lyssnandet på t.ex. SR Play, podcaster och strömmande tjänster typ Spotify ökar starkt.

Den snabba utvecklingen av digital radio via internet fortsätter. Det betyder att DAB+, som i dagens läge ger betydligt sämre värde för radiolyssnarna, knappast kommer att upplevas som ett intressant alternativ för de flesta av dem. Det finns en betydande risk för att relativt få hushåll kommer att vara intresserade av att skaffa mottagare för DAB+ om FM-nätet släcks ner.

Dagens svenskar vänder sig också i hög grad till internet när de vill ha info om viktiga samhällshändelser. Inte bara radio och tv på nätet, naturligtvis, utan också t.ex. SMS, Facebook och Twitter.

Ett mycket möjligt scenario innebär att *SR bl.a. av beredskapsskäl tvingas att fortsätta sända på FM under obestämd tid efter 2024*. Om SR måste fortsätta sända både på FM och DAB+ kan det bli nödvändigt att begära extra anslag för att kunna betala av lånet till Riksgälden.

Blir DAB-lanseringen inte framgångsrik riskerar också Teracom AB förluster och kan liksom under första DAB-perioden tvingas begära ägartillskott av staten för att inte komma på obestånd.

Vad händer med bilradio?

Utredningen ser ganska lättsinnigt på de problem, inte minst ekonomiska, som uppstår för de som lyssnar på radio i sina bilar.

Man utgår från att nya bilar kommer att utrustas med mottagare för DAB+ och att radioapparater i existerande bilar kompletteras med konverterare (för 1,000-3,000 kr/styck).

Med tanke på de höga kostnaderna är det långt ifrån självklart att bilägarna verkligen är beredda att skaffa konverterare. Mer sannolikt är att de går över till en modell där mobilt internet blir den vanligaste distributionskanalen.

På CES (Consumer Electronics Show) 2015 visar de stora biltillverkarna hur deras framtida bilar blir allt smartare och allt mer integrerade med våra smartphones. Redan 2016 kommer det att finnas bilar på marknaden med Apple's CarPlay och Google's Android Auto. Dessa system ger självklart möjlighet att bl.a. lyssna på digital internetradio.

2020 kommer i stort sett alla nya bilar ha dessa eller andra system. DAB+ blir ett helt ointressant alternativ.

Slutsatser

Den övergång till DAB+ som föreslås i utredningen är innebär ett högt risktagande eftersom den bygger på att hushållen frivilligt överger FM-radion och övergår till DAB+.

Sannolikheten är stor att man istället fortsätter öka sitt lyssnade online via mobila enheter, främst smartphones, liksom via fasta bredbandsnät. Mobilteleindustrin visar fortfarande inget intresse för DAB, eftersom tekniken bara används i ett fåtal länder.

Hur det än går kommer medborgarna att få betala hela notan för SR via skatt eller tv-avgift och hela kostnaden för nya mottagare.

Näringspolitiskt ger DAB+ inga märkbara positiva effekter för Sverige. Så gott som all utrustning både på sändar- och mottagarsidan importerar. Radiobranschen i Sverige sysselsätter inte mer än ca 2.500 personer varav 60 % arbetar inom SR. Radioreklamens andel har en mycket liten andel - ca 2 % - av den totala kakan för reklamintäkter.

Den totala nettokostnaden för samhället kan beräknas bli 10-15 miljarder kr. Denna kostnad kan dock bli ännu högre om DAB+ projektet inte blir framgångsrikt.